

Udviklingsstrategi for Museet Sønderkov

2023 – 2026

Indhold

1. Indledning.....	4
1.2 Museets mission.....	4
1.3 Museets vision.....	4
1.4 Baggrund.....	5
2. Museets rammer.....	5
2.2 Et museum bliver til.....	5
2.3 Herregårdens historie kort fortalt.....	5
2.5 Organisation.....	6
2.6 Museets arbejdsfelt.....	7
2.7 Omfanget af de opgaver som museet løser årligt.....	7
3.1 Delstrategi for forskning.....	8
3.1.1 Baggrund.....	8
3.1.2 Formål.....	8
3.1.3 Hidtidig forskning.....	9
3.1.4 Satsningsområder.....	9
3.1.5 Forskningens rammevilkår.....	11
3.1.6 Forskningsressourcer.....	11
3.1.7 Forskningsstaben.....	11
3.1.8 Publicering og formidling af forskning.....	12
3.1.9 Forskningssamarbejde og netværk.....	12
3.1.10 Forvaltningsopgaver.....	13
3.1.11 Kompetenceudvikling.....	13
3.1.12 Implementering af forskningsstrategien.....	13
3.1.13 Evaluering af forskningsstrategien.....	13
3.1.14 Kilder.....	13
3.2 Delstrategi for formidling.....	15
3.2.1 Baggrund.....	15
3.2.2 Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering.....	15
3.2.3 Vision for museets formidling.....	15
3.2.4 Formidlingsindsatsen fokusområder.....	15
3.2.5 Udstillingsaktiviteter.....	16
3.2.6 Udstillingscontainer.....	16
3.2.7 Skoletjeneste.....	17

3.2.8 Kommunikation og markedsføring	17
3.2.9 Digitale og analoge platforme	17
3.2.10 Øvrig formidling	18
3.2.11 Formidlingsressourcer	18
3.2.12 Faglige formidlingsnetværk	19
3.2.13 Evaluering og succeskriterier.....	19
3.2.14 Kilder.....	19
3.2 Delstrategi for indsamling, registrering og bevaring	20
3.2.1 Baggrund.....	20
3.2.2 Formål.....	20
3.2.3 Retningslinjer for erhvervelse/indsamling af genstande	21
3.2.4 Kriterier	21
3.2.5 Aktiv indsamling	21
3.2.6 Passiv indsamling	22
3.2.7 Registrering.....	23
3.2.8 Bevaring	23
3.2.9 Konservering.....	23
3.2.10 Museets magasiner	23
3.2.11 Sikring af museets samlinger.....	24
3.2.12 Revision og kassation	24
3.2.13 Vision for museets samlinger.....	24
3.2.14 Evaluering og succeskriterier.....	24
3.2.15 Kilder.....	25
4. Delstrategi for lokaliteter og helhedsoplevelse	26
4.1 Kornloft.....	26
4.2 Lift i hovedbygning	26
4.3 Legeplads	26
4.4 Bålhytte	26
5. Delstrategi for organisation	27
5.1 Økonomi	27
5.2 Frivillige.....	27
5.3 Personaletrivsel.....	27
5.4 Bestyrelsen.....	27

1. Indledning

Udviklingsstrategi for Museet Sønderskov 2023 – 2026 er både et kig indad, hvor der bygges videre på Museet Sønderskovs eksisterende værdier, og et kig udad, hvor museet samtidig er gentænkt.

Museet Sønderskov har et attraktivt koncept, der skiller sig markant fra andre museumsoplevelser. Museet ligger i autentiske historiske omgivelser på en herregård fra 1600-tallet med voldgrav og haveanlæg og med synergi mellem kultur og natur.

Det er Museet Sønderskovs ambition at formidle Vejen Kommunes kulturhistorie på en moderne og engagerende måde med respekt for herregårdens egen unikke fortælling. For at Museet Sønderskov skal indfri sit potentiale som attraktiv udflugtsdestination, og sætte Vejen Kommune på landkortet, er der lavet en samlet udviklingsstrategi. Den udmøntes i en række delprojekter, der sammen vil skabe de helt rette rammer, både ude og inde.

Udearealerne skal være en integreret del af projektet således, at det landskabelige og det arkitektoniske udtryk tænkes sammen. På samme måde skal der skabes en oplevelsesmæssig helhed mellem formidling inde og ude. Med udgangspunkt i de unikke rammer på herregården og herregårdslandskabet trækker museet tråde ud til hele Vejen Kommunes historie og formidler de store, overordnede fortællinger.

Konkurrencen indenfor museumsoplevelser er de sidste 10-15 år blevet skærpet. Medrivende og sansepirrende oplevelser er noget, som publikum er blevet forvænte med. For at hævde sig i denne konkurrence skal Museet Sønderskov derfor også udvikle sin formidling.

Udviklingsstrategien for Museet Sønderskov 2023-2026 har fokus på at skabe en helhedsoplevelse for museets gæster, med styrket formidling inde og oplevelser for hele familien i museets udeområder.

1.2 Museets mission

Museets mission blev formuleret i 2017 og lyder:

Museet Sønderskov formidler, indsamler og forsker i Vejen Kommunes kulturhistorie og skaber oplysende kvalitetsoplevelser, sammenhængskraft i lokalsamfundet og fællesskaber til glæde for kommunens borgere og gæster udefra.

1.3 Museets vision

Museet Sønderskov skal være et kulturelt fyrtårn og et samlingspunkt for både kommunens borgere og gæster udefra.

Museet Sønderskov skal være en fremragende formidler af Vejen Kommunes kulturhistorie med moderne og fængende formidling og tidssvarende bygninger – med respekt for herregårdens egen unikke fortælling.

Kort sagt:

- Vi skal øge vores investeringer i udstillinger.
- Vi skal skærpe vores fokus på at skabe en helhedsoplevelse for museets gæster.
- Vi skal på sigt generere større egenindtjening.
- Vi skal prioritere midler til forskning.

1.4 Baggrund

Museet Sønderkov gennemgik i 2017 en proces, hvor museets bestyrelse og medarbejdere i fællesskab udarbejdede et strategisk ledelsesgrundlag for museet. Fokus for strategiprocesen i 2017 var at skabe oversigt over museets basisopgaver, opsætte mål for delområderne, udpege de ansvarlige medarbejdere for delmålene og opsætte en tidsplan for opgaverne.

Efter at museet fik ny leder i 2020 er der blevet arbejdet på et visionsoplæg for Museet Sønderkov. Oplægget, som delvist er inkorporeret i denne udviklingsstrategi, springer ud af en løbende dialog med museets medarbejdere og bestyrelse, og er bl.a. inspireret af Vejen Kommunes vækststrategier. Vejen Kommune og Udvikling Vejen/Visit Vejen er brugt som sparringspartnere til Visionsoplægget. Visionsoplæggets formål er først og fremmest at formulere et spændende og tankevækkende bud på museets fremtid. Men det fungerer også som et redskab til dialog med Vejen kommune samt at give fondene en idé om, hvordan de enkelte delprojekter indgår i en større visionsplan.

I 2022 har museet igen gennemgået en strategiproces i fællesskab, for bedre at opnå en definition af, hvor museet er på vej hen. Resultatet kan ses i denne udviklingsstrategi, som er opbygget således:

- en beskrivelse af Museet Sønderkov i dag med opgaver og organisation – punkt 2 - 6.
- en beskrivelse af, hvor museet gerne vil være i 2026 – punkt 7.

2. Museets rammer

Museet Sønderkov har unikke rammer, da det har hjemme i en fredet herregård med voldgrav og omgivende herregårdshave. For at udvikle os til den tidssvarende og bæredygtige attraktion, vi ønsker at være, skal museets rammer også udvikles.

Museet ønsker at skabe et solidt forretningsmæssigt fundament, med øget publikumstilstrømning, som muliggør en sikker drift. Stigende krav til markedsføring og til nye formidlingstiltag gør det desuden nødvendigt med øget egenindtjening, gennem f.eks. rundvisninger, salg i cafe og butik.

2.2 Et museum bliver til

I 1979 blev Museumsforeningen for Holsted, Brørup og Vejen Kommuner stiftet med det formål at oprette et fælles kulturhistorisk museum for de dengang tre kommuner. Sideløbende havde tømrermester Helge Kragelund købt og begyndt at istandsætte Sønderkov herregård. De to projekter fandt sammen, og museet fik plads på Sønderkov herregård. I 1990 blev museet statsanerkendt som egnens kulturhistoriske museum, og i 1992 åbnede museet sine døre for publikum på herregården. Siden kommunesammenlægningen i 2007 dækker museet også den tidligere Rødding Kommune. I dag udgøres Vejen Kommune af de fire tidligere selvstændige kommuner Holsted, Brørup, Vejen og Rødding Kommune. Museet Sønderkov har siden 1989 haft ansvar for Vejen Lokalhistoriske Arkiv, i dag Vejen Lokalarkiv. Siden 1992 har museet også haft en associeringsaftale med Holsted Lokalhistoriske Arkiv.

2.3 Herregårdens historie kort fortalt

Sønderkov herregård ligger i smukke omgivelser lige nord for Kongeåen. I gamle dage lå herregården således inden for Kongerigets grænser med hertugdømmerne syd for Kongeåen. Sønderkov herregård hører til de vestjyske herregårde. I det vestjyske var der langt færre herregårde end i det øvrige kongerige bl.a. på grund jordens ringe frodighed. Desuden gjorde 1700-tallets landboreformer især i disse egne herregårde til genstand for spekulation og opløsning.

Syd for Kongeåen er der ikke mange herregårde fra renæssancen, som ellers var storhedstiden for dansk herregårdsbyggeri. Kong Frederik 2. (1559 - 1588) fik koncentreret kronens besiddelser syd for åen, gennem byttehandler med adelen. Dermed var der ikke meget plads til private herremænd syd for Kongeåen. Med Sønderskov herregårds vestjyske forhold og med kommunens nuværende områder nord og syd for Kongeåen, er Sønderskov herregård en af de få herregårde, der er tilbage i Vejen kommune.

Den nuværende hovedbygning på Sønderskov herregård blev opført mellem 1614 og 1620, men herregården omtales i skriftlige kilder helt tilbage i 1400-tallet. I 1918 blev herregården fredet i forbindelse med Danmarks første lov om bygningsfredning.

I slutningen af 1970'erne begyndte arbejdet med at redde bygningen fra forfald, da den havde stået ubeboet og uopvarmet siden midten af 1960'erne. Tømrermester Helge Kragelund købte og sørgede for istandsættelse af hovedbygningen. Han er i dag stadigvæk ejer af Sønderskov herregård, som Vejen Kommune lejer og hvor Museet Sønderskov i dag har til huse.

2.5 Organisation

Museets øverste ledelse er bestyrelsen.

Bestyrelsen har følgende sammensætning:

- 5 bestyrelsesmedlemmer (selvsupplerende)
- 1 bestyrelsesmedlem udpeget af museets museumsforening. Hvis der ikke findes en museumsforening tilknyttet Museet Sønderskov, så skal den øvrige bestyrelse i stedet udpege endnu et professionelt bestyrelsesmedlem. Denne bestyrelsespost nedlægges dog igen, så snart der atter etableres en støtteforening, der kan vælge et medlem af bestyrelsen.
- 2 bestyrelsesmedlemmer udpeget af Vejen Kommunes kommunalbestyrelse.
- 1 medarbejderrepræsentant, valgt af museets medarbejdere blandt museets medarbejdere.

Museets ansatte:

- Ledelse – museumsleder (1 årsværk)
- Administration og bogholderi – 2 medarbejdere (1,72 årsværk)
- Kommunikation – 1 person (0,54 årsværk)
- Teknisk personale – 3 personer (1,9 årsværk)
- Museumsinspektører, projektansatte arkæologer – 4 personer (4 årsværk)
- Museumsinspektør, fastansat arkæolog – 1 person (1 årsværk)
- Museumsinspektører, nyere tid, fastansatte 2 personer (1,5 årsværk)
- Museumsvært – 1 person (0,57 årsværk)
- Naturvejleder – 1 person (1 årsværk)
- Arkivleder, fastansat 1 person (0,5 årsværk)
- Arkivassistent, 1 fastansat person (0,35 årsværk)

2.6 Museets arbejdsfelt

Som statsanerkendt kulturhistorisk museum for Vejen Kommune, skal Museet Sønderskov leve op til museumsloven, hvor museernes hovedopgaver indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling er specificeret.

Museet Sønderskov indsamler genstande, som i geografisk henseende vedrører den nuværende Vejen Kommune. Tidsmæssigt dækker museet oldtiden, historiske tid og nyere tid; nyere tid her defineret som perioden fra ca. 1500 og frem til i dag. Indenfor dette ansvarsområde har museet udpeget særlige satsningsområder. Disse satsningsområder ligger til grund for den aktive indsamling indenfor den næste fireårs periode, da de også styrer museets forskning og formidling.

2.7 Omfanget af de opgaver som museet løser årligt

Opgaver	Opgavernes årlige omfang
Museumslovens kapitel 8-arbejde – forvaltning af fortidsminder og kulturmiljøer	<ul style="list-style-type: none"> ○ Screening af omkring 1.000 sager, hvoraf omkring 200 vedrører nyere tid. ○ Aflevering af omkring 80 høringsvar. ○ Løbende registrering af gravminder i Vejen Kommune.
Samlingsarbejde	<ul style="list-style-type: none"> ○ Registrering af nyttilkomne genstande til museets genstandssamling. Museet har registreret omkring 42.000 genstande i SARA, museernes fælles system til registrering og administration af deres samlinger. ○ Vurdering af tilbudte genstande, afvise dem eller indlemme dem i museets samling. ○ Løbende revision af samlingen. ○ Sikring af optimale opbevaringsforhold for samlingen.
Forskning	<ul style="list-style-type: none"> ○ Museet Sønderskov er løbende involveret i 3-5 forskningsprojekter med eksterne samarbejdspartnere og har til enhver tid gang i 8-10 interne individuelle forskningsprojekter.
Formidling	<ul style="list-style-type: none"> ○ Gennemførelse af omkring 20-25 rundvisninger ○ Drift og udvikling af udstillinger. ○ Skoletjeneste for ca. 1.500 børn. ○ Afvikling af omkring 40-45 arrangementer.
Drift og administration	<ul style="list-style-type: none"> ○ Omkring 16 fastansatte medarbejdere og 16,1 årsværk ○ Drift af udstillingsbygning/herregård, øvrigt lokale til medarbejdere, magasinbygninger, lagre, Vejen Lokalarkiv.

3.1 Delstrategi for forskning

3.1.1 Baggrund

Museet Sønderkov har forskningsforpligtelser i overensstemmelse med Museumslovens bestemmelser. Museet Sønderkov råder over videnskabeligt uddannet og forskningsaktivt personale inden for fagområderne arkæologi og historie.

Museet Sønderkov har siden 2014 indgået i et formaliseret samarbejde med Sydvestjyske Museer om varetagelse af den bygherrebetalte arkæologi. Parterne har udviklet en fælles forskningsstrategi, hvor styrelsens krav om publikationer opfyldes. Samarbejdet indebærer, at den samlede arkæologiske aktivitet sker under en fælles enhed, som kaldes Arkæologi Sydvestjylland. Sydvestjyske Museer står som juridisk ansvarlig overfor Slots- og Kulturstyrelsen i forhold til det samlede arkæologiske arbejde. Den praktiske arbejdsdeling forholder sig således, at Museet Sønderkov varetager det arkæologiske arbejde i Vejen Kommune, mens Sydvestjyske Museer har ansvaret for Fanø, Esbjerg og Billund Kommuner.

Forskning udgør, sammen med formidling, indsamling, registrering og bevaring, en af de fem museumssøjler, som definerer de danske museers formål, aktiviteter og ansvar. Alle fem søjler er væsentlige og supplerer hinanden. Men forskningens rolle er i høj grad at skabe et vidensgrundlag for museets øvrige aktiviteter deriblandt at danne et kvalificeret grundlag for museets indsamling af genstande.

Museet forsker primært i problemstillinger knyttet til museets ansvarsområde og har en klar ambition om at bidrage med væsentlig forskning på emner relateret til ansvarsområdet. Ved væsentlig forskning forstås her arbejder med en klar problemstilling på et velfunderet teoretisk og metodisk grundlag, som frembringer ny viden eller repræsenterer nye tilgange til området.

Museet arbejder med det almene forskningsbegreb om originalitet og transparens, således som det anbefales i Kulturministeriets rapport fra 2009 *Forskningsstrategi for Kulturministeriets område*. Museets forskningsstrategi skal opfattes som dynamisk og som en del af en løbende proces, og vil derfor være under udvikling i samspil med de projekter, der opstår i løbet af perioden.

Museets forskning skal formidle egne bidrag til forskningspublikationer (såvel som andres) samt præsenteres i nationale og internationale sammenhænge ved seminarer og konferencer. Det er desuden målet at levere interessant og aktuel forskningsbaseret formidling af samlingen og museet for en bredere offentlighed gennem særudstillinger med udgangspunkt i samlingen samt foredrag.

Ved Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering af Museet Sønderkov i 2019 blev museets gode forskningspraksis inden for arkæologi bemærket. Museet vil fortsat arbejde strategisk med forskningen som omdrejningspunkt for museets samlede virksomhed. Museet vil arbejde for at styrke forskningen inden for nyere tids historie.

Igennem mange år er det lykket museet at afsætte midler til mindre forskningsopgaver, når museets sagsansvarlige arkæolog har været ude og grave. Men for at dække større forskningsprojekter skal der søges eksterne forskningsmidler.

En af museets arkæologer er i 2022 forskerbedømt med succes ved Slots- og Kulturstyrelsen. Dette muliggør, at han nu kan søge styrelsens forskningspulje.

3.1.2 Formål

Forskningsstrategien har som formål at styrke opbygningen af et forskningsmiljø ved Museet Sønderkov, der modsvarer museets ansvarsområder og størrelse. Strategien skal hæve det

faglige niveau ved at koncentrere indsatsen inden for få veldefinerede områder og medvirke til en yderligere systematisering af museets forskning.

Målet er at kunne varetage forskningsopgaver af en passende kvalitet og volumen, i samspil med de øvrige institutioner på området, herunder hovedmuseerne og Kulturstyrelsen samt de væsentligste eksterne aktører i form af universiteterne og Statens Arkiver samt relevante udenlandske samarbejdspartnere. Strategien skal skabe et øget fokus, som i samspil med de nævnte parter, vil åbne mulighed for øgede forskningsbevillinger både i form af nationale midler og internationale puljer.

3.1.3 Hidtidig forskning

Museets medarbejdere har gennem årene udført forskning på en bred vifte af områder. Set over tid tegner der sig nogle tendenser, som knytter naturligt an til en generel museal tilgang med fokus på de fysiske levn og strukturer i Vejen Kommune. Museets arkæologer har publiceret en række artikler med fokus på bl.a. dybe anlæg og gravfund fra sen tragtbægerkultur og enkeltgravstid, bebyggelser fra sen yngre stenalder og ældre bronzealder, bosættelsesmønsterproblemer i førromersk jernalder, rækkelandsbyer i ældre romertid, jernalderens centralpladser med fokus på Fæsted-komplekset, vikingetidens elitepladser med fokus på den guldrige lokalitet ved Harreby samt landbebyggelserne i ældre middelalder.

Nyere tids forskning har været centreret om egnens historie, herregårdshistorie generelt og Sønderskov Hovedgårds historie specielt, og hvor stikordene har været magtstrukturer, økonomisk og politisk historie såvel som bygningshistorie og personalhistorie. De mange virksomheder, der, sammen med stationsbyerne, opstod ved jernbanens anlæggelse i kommunen, har været forskningsemner på museet. Ligeledes kommunens særlige grænselandshistorie.

3.1.4 Satsningsområder

Museets ansvarsområde er Vejen Kommunes kulturhistorie. Indenfor dette ansvarsområde har museet udpeget særlige satsningsområder for hhv. arkæologiens og nyere tids områder.

Arkæologiske forskningsområder fælles for Museet Sønderskov og Sydvestjyske Museer

De arkæologiske forskningsområder for Museet Sønderskov er nærmere beskrevet i "Forskningsstrategi 2019-2023 Sydvestjyske Museer", da de to museer har en samarbejdsaftale på arkæologiens område.

1. Landskabsdannelsen
2. Metodiske forhold
3. Stenalder og bronzealder
4. Jernalder, vikingetid, middelalder og nyere tid

Ud over de forskningsområder som er fælles for de to museer, har Museet Sønderskov for arkæologiens område udpeget Fæstedkomplekset med elitepladser fra romersk jernalder til Vikingetid. Fæstedskatten, som blev fundet i 2016 i det sydvestlige hjørne af Vejen Kommune, er den største guldskat fra vikingetiden i Danmark. Guldet vejer næsten 1,5 kilo og skatten består af mere end 50 genstande. Året efter, i 2017, blev en flerfaset offerplads fra romersk og germansk jernalder, med bl.a. våbenofringer og kultbygninger, opdaget ved Stavsager Høj omtrent 1,7 km nord for "guldmarken" ved Harreby.

Nyere tids forskningsområder

1. Landbrugets og industriens historie
2. Kongeågrænsen
3. Dannelse og uddannelse – højskolebevægelsen

4. Herregårdshistorier – de vestjyske herregårde

Landbrugets og industriens historie

Udviklingen i Vejen Kommune er i ganske særlig grad påvirket af fødevareproduktionen, som har været, og stadigvæk er, et væsentligt element i den kommunale erhvervs sammensætning.

Landbrugserhvervet og den industri der fulgte med, spillede en stor rolle for stationsbyernes fremvækst og har siden udgjort en historisk ramme om Vejen Kommunes selvforståelse, identitet og udvikling helt op til i dag.

På Museet Sønderkov ser vi det derfor som særdeles relevant at fokusere på overgangen fra landbrug til industri og erhverv samt, ikke mindst, betydningen af disse for udviklingen af de små lokalsamfund, som findes i en landkommune.

Eksempler på forskningsspørgsmål vedrørende Landbrugets og industriens historie kunne være:

- Dannelse og uddannelse af en landbefolkning – Ladelund Landbrugsefterskole (1879-1999).
- Landbrugsindustrien og udviklingen af byerne i landdistrikter – Cikoriefabrikken Nørrejylland og P. Lauridsen A/S.
- Landbrug i lokale identiteter.

Kongeågrænsen

I Vejen Kommune findes mange grænser. Mest kendt er nok den gamle Kongeågrænse mellem Danmark og Tyskland 1864-1920, hvoraf den største del findes i det nuværende Vejen Kommune. Kongeåen har dog været en grænse i meget længere tid. Frem til 1850 var Kongeåen toldgrænse mellem kongeriget Danmark og hertugdømmet Slesvig og amtsgrænse mellem Ribe og Haderslev Amter. Fra oprettelsen af sognekommunerne i 1842 og frem til kommunalreformen i 2007 var Kongeåen desuden kommunegrænse mellem områdets skiftende kommuner. Disse skiftende grænser har gennem tiden været med til at forme livet og kulturen nord og syd for åen, og på tværs af grænsen. Selv i dag kan Kongeåen stadig betragtes som en kulturel grænse mellem dem der bor 'sønden å' og dem, der bor 'norden å'. Derfor er det et vigtigt emne at behandle.

Eksempler på forskningsspørgsmål vedrørende Kongeågrænsen kunne være:

- Told og autoriteter – Foldingbro, toldsted fra 1570-1920.
- Lokalidentitet – Dansksindede fællesskaber i en tysk stat 1864-1920.
- Kampen for danskheden – Skibelund Krat 1865-1920.

Herregårdshistorier – de vestjyske herregårde

Museet Sønderkov er placeret i og ved den gamle herregård Sønderkov, hvis hovedbygning stammer fra 1620. Herregården hører til de mindre herregårde i Danmark, som var typisk for det vestjyske område, hvor jordens bonitet var en ganske anden end for eksempel den østjyske og fynske jord. I Vejen Kommune har der gennem tiden været flere gårde med status af herregård, herunder blandt andre Hundsbæk, Estrup og Nielsbygaard. De mindre vestjyske herregårde er sjældent emne for herregårdshistorie, og derfor er disse herregårde et af Museet Sønderkovs fokusområder.

Eksempler på forskningsspørgsmål vedrørende områdets herregårde kunne være:

- Herregårdenes herskaber
- Landbrugsdriften på herregårdene og fæstegårdene
- Herregårdens påvirkning i lokalområdet og lokalområdets påvirkning på herregården

Dannelse og uddannelse – højskolebevægelsen

I Museet Sønderskovs geografiske område findes mange spor efter den ikke-materielle kamp for at bringe oplysning og færdigheder til folket. Rødding Højskole, beliggende syd for Kongeåen i Vejen Kommune, var den første højskole i Danmark og blev sat i verden for at sikre den åndelige oplysning af folket. Højskoler kom desuden til at spille en vigtig rolle i kampen om at få det sønderjyske tilbage til Danmark i 1920. Askov Højskole, der udløb af Rødding Højskole og som ligger nord for Kongeåen, sigtede, med sin udvidede højskole, mod også at uddanne befolkningen.

Uddannelse fik stor betydning på egnen. Et eksempel er Ladelund Landbrugs- og Mejeriskole, der gav eleverne bedre mulighed for at drive en gård effektivt, et højt teoretisk udgangspunkt og derved øget økonomisk frihed og mulighed for øget velstand. Også innovation udsprang fra højskolemiljøet. Eksempler kan nævnes ved Poul La Cour, højskolelærer ved Askov Højskole, der eksperimenterede med de første vindmøller for at sikre energi til bønderne, og Paula Trock, der arbejdede med udvikling af vævedesign og samspil i forsyningskæden.

Eksempler på forskningsspørgsmål vedrørende temaet Dannelse og uddannelse – højskolebevægelsen kunne være:

- De danske højskoler dengang og nu.
- Innovationens muligheder.
- Lokal demokratisk tradition og skabelsen af den moderne danske offentlige kultur.

3.1.5 Forskningens rammevilkår

Museet Sønderskovs egne forskningsmidler søges løbende øget gennem relevant fundraising og ansøgninger til puljer, fonde og netværksprogrammer. En forsknings- og uddannelsespulje etableres til opkvalificering af faglige medarbejdere til Ph.d.-niveau og til frikøb til forskning.

3.1.6 Forskningsressourcer

Forskningsstaben er sammensat for at sikre faglig understøttelse af museets forskningsstrategi. Museet Sønderkov råder således over videnskabeligt uddannet og forskende personale inden for fagområderne arkæologi og historie.

Kulturministeriets rapport fra 2009 *Forskningsstrategi for Kulturministeriets område* anbefaler, at museumsforskningen skal være på samme niveau og kvalitet som al anden forskning. Derfor skal rammer og vilkår for forskningen på museerne være som på universiteter og andre forskningsinstitutioner.

Med udgangspunkt heri rekrutteres de enkelte profiler ud fra, hvordan medarbejderne fagligt komplementerer hinanden, hvordan en kontinuitet i forskningen i museets ansvars- og arbejdsområder sikres, og hvordan museet samtidig opretholder evnen til at følge med indenfor de nyeste teknikker og tilpasser sig de nyeste forskningsfelter.

3.1.7 Forskningsstaben

Arkæologi

- 1 museumsinspektør, arkæolog, med ansvar for arkæologisk sagsbehandling, kap. 8
- 4 museumsinspektører, arkæologer, udgravninger

Nyere Tid

- 1 museumsinspektør, historiker, Nyere Tid, med ansvar for bl.a. sagsbehandling kap. 8
- 1 museumsinspektør, historiker, Nyere Tid, med ansvar for bl.a. museets samlinger

3.1.8 Publicering og formidling af forskning

Som hovedregel finder publicering sted i nationale og internationale fagfællebedømte tidsskrifter og i form af monografier og antologier, der lever op til kravene til peer review. Forskningsresultater fra Museet Sønderkov formidles desuden i relevant omfang gennem museets andre formidlingskanaler så som udstillinger, foredrag, rundvisninger, byvandring, seminarer, på museets hjemmeside og gennem andre aktiviteter integreret med museets øvrige arbejdsfelter.

Resultaterne fra museets arkæologiske undersøgelser indgår også i databasen Fund og Fortidsminder <http://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder>.

Museet støtter medarbejderens deltagelse i relevante faglige miljøer, herunder redaktion af videnskabelige tidsskrifter og medvirken som fagfællebedømmere.

3.1.9 Forskningssamarbejde og netværk

Kun en mindre del af forskningen kan finansieres over museets budgetramme gennem bevillinger fra stat og kommune. Det er derfor en konstant udfordring at søge fonde og forskningspuljer om midler til forskning. Museets faglige stab udfører forskningen, men indgår i forskningsnetværk og samarbejder med eksterne forskere samt med universiteter og andre museer.

Forskningssamarbejde

I den samarbejdsaftale, som Museet Sønderkov har med Sydvestjyske Museer fremgår det, at forskningssamarbejde udføres på hvert af de to museer i henhold til en gensidig aftale om minimumsproduktion. Den er fastsat i en fælles forskningsstrategi, som også fastsætter hovedtemaer over en femårsperiode. Begge museer bidrager til denne forskningsstrategi, der formuleres ud fra de to museers overordnede forskningsstrategier og skrives sammen i et fælles dokument for det arkæologiske arbejde. Museet Sønderkovs satsningsområder indenfor det arkæologiske område er derfor, i store træk, de samme som fremgår af Forskningsstrategi 2019-2023 for Sydvestjyske Museer.

Det er en målsætning at udbygge samarbejdsrelationerne både nationalt og internationalt med henblik på at få resultaterne af museets forskning i spil i nye sammenhænge og samtidig øge kvaliteten af forskningen ved inddragelse af eksterne kompetencer.

Netværk

Arkæologiens inspektører er medlem af:

- Neolitisk Netværk
- Dansk Bronzealdernetværk
- Viking Congress - <https://www.vikingcongress.com/>
- Anthropogenic Heathlands - <https://projects.au.dk/anthropogenic-heathlands>
- EAA (European Association of Archaeologists) - <https://www.e-a-a.org/>
- AiS (Archäologie in Schleswig) - <https://www.ufg.uni-kiel.de/de/schriften/arch-schleswig>
- MIRUDA (Middelalderens Rurale Danmark) - <https://cas.au.dk/miruda>
- MAF (Middelalderarkæologisk Forum) - <https://middelalderforum.dk/>

Nyere Tids inspektører er medlem af:

- ODM's formidlingsnetværk - <https://www.dkmuseer.dk/formidlingsnetv%C3%A6rket>
- ODM's netværk for Nyere Tid - <https://www.dkmuseer.dk/nyere-tids-netv%C3%A6rket>
- ODM's tværfaglige netværk for museernes samlinger - <https://www.dkmuseer.dk/tv%C3%A6rfagligt-netv%C3%A6rket-for-museernes-samlinger>
- ODM's netværk for Nyere Tids fysiske Kulturarv - <https://www.dkmuseer.dk/netv%C3%A6rket-for-nyere-tids-fysiske-kulturarv>

- Forskerforum <https://www.kulturarvsforum.dk/forskerforum/>

Museet ønsker at etablere et forskningssamarbejde også inden for Nyere Tid med forskningsinstitutioner som (Statens Arkiver), universiteter samt andre kulturhistoriske museer. Desuden har museet bl.a. etableret et forskningssamarbejde med Museum Midtjylland om museets tekstsamlinger.

3.1.10 Forvaltningsopgaver

Museet Sønderskov varetager på vegne af myndighederne en række geografisk afgrænsede myndighedsopgaver. Forvaltningsopgaverne er finansieret ved bygherrebetaling for arkæologiske undersøgelser, øremærkede tilskud fra Kulturstyrelsen og kommunerne, samt en andel af museets generelle budget.

- Museet skal, ifølge Museumslovens kap. 8, samarbejde med kommunerne/planmyndighederne sikring af kulturarv i forbindelse med fysisk planlægning og forberedelse af jordarbejder m.v.
- Museet Sønderskov har tilsyn med arkæologi i Vejen Kommune.

3.1.11 Kompetenceudvikling

Museet ønsker at personale, der udfører forskning, løbende kan udvikle og kvalificere sig. Som en del af forskningsstrategien, og som led i at fremme og kvalificere forskningen på museet, ønsker Museet Sønderskov at støtte ph.d.-projekter inden for museets faglige enheder. Medarbejdere med ønske om, og potentiale til, at kvalificere sig til forskerniveau, ved at gennemgå et Ph.d.-forløb, skal, så vidt muligt, have mulighed for det. Museet ønsker aktivt at fremme Ph.d.-projekter.

3.1.12 Implementering af forskningsstrategien

Forskningsstrategien udmøntes i konkrete projekter. Se vedlagte Handlingsplan for forskning inden for nyere tid 2023 - 2026.

Til at diskutere og medvirke til fastholdelse af strategiens hovedmål samt til at rådgive i forbindelse med projekter, har museets inspektører følgende ressourcer:

- eksterne kapaciteter på de forskellige forskningsområder kontaktes ved behov.
- en følgegruppe er tilknyttet undersøgelserne vedrørende Fæsted/Harreby.
- samarbejdsaftalen med Sydvestjyske Museer om bygherrebetalt arkæologi sikrer en betydelig forskningsproduktion.
- de mange netværk, som inspektørerne sparrer med om faglige problemstillinger, samarbejdspartnere og f.eks. finansiering.
- inspektørmøder, minimum to gange årligt, på museet med forskning som tema.

3.1.13 Evaluering af forskningsstrategien

Der gennemføres en intern midtvejsevaluering af *delstrategi for forskning indenfor nyere tid på Museet Sønderskov* i 2025.

3.1.14 Kilder

- Lov nr. 1505 af 14. december 2006, museumsloven med senere ændringer.
- Bekendtgørelse nr. 461 af 25. april 2013 om museer m.v.
- Lov nr. 1531 af 21. december 2010 om økonomiske og administrative forhold for modtagere af driftstilskud fra Kulturministeriet.
- Bekendtgørelse nr. 1701 af 21. december 2010 om økonomiske og administrative forhold for modtagere af driftstilskud fra Kulturministeriet.

- Slots- og Kulturstyrelsens Kvalitetsvurdering af Museet på Sønderkov 2019.
- Strategiske ledelsesgrundlag for Museet på Sønderkov 2017.
- Vedtægter for Museet Sønderkov 2022.
- Udviklingsstrategi for Museet Sønderkov 2022.

3.2 Delstrategi for formidling

3.2.1 Baggrund

I de kommende år vil Museet Sønderkov udarbejde flere nye udstillinger og videreudvikle både skoletilbud og publikumsaktiviteter. For at tilbyde formidling med et fagligt højt niveau indtænkes museets forskning og samlinger i de nye formidlingstiltag. Til formidlingsopgaver som udstillinger, foredrag o.a. vil der fortsat afsættes ressourcer til at arkæologer kan bidrage.

Museet Sønderkov skal skille sig ud i sin formidling og gøre omverdenen opmærksom på sin eksistens – fordi et museumsbesøg er et aktivt valg og museet konkurrerer om publikums opmærksomhed med et væld af kulturaktører. Museets kulturoplevelser skal være umagen og pengene værd. Museets ansvarsområder er uddybet i museets delstrategi for forskning.

3.2.2 Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering

Museets formidlingsstrategi vil i det følgende konkretisere museets formidlingsopgave, formidlingens betydning og sammenhæng med de øvrige faglige opgavevaretagelse.

I Slots- og Kulturstyrelsens Kvalitetsrapport for Museet Sønderkov fra 2019 er der følgende anbefalinger:

- At museet opretholder det høje aktivitetsniveau i formidlingen uden for museets rammer og på forskellige platforme, og fortsat øger sit engagement med at udvikle skoletjenesten.
- At museet videreudvikler sine formidlingsprincipper og målsætninger til en samlet formidlingsstrategi, der også forholder sig til, hvordan museet ressourcemæssigt vil prioritere og sikre realistiske rammer for en udvikling af formidlingen.
- At museet genovervejer Sønderkovs formidlingsmæssige muligheder og reflekterer over, hvordan de bygningsmæssige vilkår i højere grad kan integreres i og understøtte formidlingen, så udstillingerne får spillerum, konceptuel retning og et sammenhængende fokus.
- At museet arbejder for en differentieret og aktualiseret formidling af ansvarsområdet i udstillingerne, som er tidssvarende og vedkommende for forskellige brugergrupper.
- At museet overvejer, hvorvidt udbyttet af talrige, skiftende småudstillinger står mål med ressourcetrækket, og bedst udmønter formidlingsprincippet for et bredt publikum.
- At museet prioriterer at deltage i den nationale brugerundersøgelse og søger inspiration fra faglige netværk for at styrke udviklingen af formidlingen og dens brugermæssige relevans.
- At museet afsøger muligheder for at styrke resourcegrundlaget for udviklingen af formidlingen i samarbejde med kommunen og private fonde.
- At museets besøgstal i 2025 ligger på 20.000 besøgende årligt.

3.2.3 Vision for museets formidling

- Museet Sønderkovs formidling er tidssvarende, aktualiseret og vedkommende for mange målgrupper.
- Museet Sønderkovs formidling opfylder museets vedtægtsbestemte ansvarsområde.
- Museet Sønderkovs formidling tager afsæt i den arkæologiske og historiefaglige viden, som museet har.
- Kommunens skoler benytter museets formidlingstilbud.
- Museet Sønderkov øger sit besøgstal til 20.000 gæster årligt i 2025.

3.2.4 Formidlingsindsatsen fokusområder

1. Udstillinger
2. Aktiviteter og arrangementer

3. Skoletjeneste og læringstilbud
4. Digitale og analoge platforme

3.2.5 Udstillingsaktiviteter

Museet har i en årrække haft talrige, skiftende småudstillinger. Fremadrettet vil museet arbejde på at udvikle større, permanente udstillinger og således bedre udnytte museets ressourcer og skabe inspirerende og tidssvarende udstillinger. Museets kommende udstillingssatsninger vil kræve ekstern finansiering.

Det vil være udstillinger, der er forankret i historier, der er karakteristiske for Vejen Kommune. Museets udstillinger vil primært dække emner, som museet har særligt fokus på – f.eks. egnens landbrugshistorie, historien om landets første højskoler og om egnen som grænseland op gennem tiderne. Museet vil desuden i større grad udnytte den unikke ramme og de bygningsmæssige vilkår, som herregården giver.

Museet Sønderkov vil i kommende udstillinger arbejde på, at historien kan være med til at perspektivere fremtidens muligheder. De ansatte på museet skal være med i udviklingen og udførelsen af de nye udstillinger og sikre en differentieret og aktualiseret formidling af ansvarsområdet. Således vil også vedligeholdelse og videreudvikling af udstillingerne sikres på bedste måde. For at udstillingerne også skal være tidssvarende, med et højt udstillingsteknisk og designmæssigt niveau, vil museet inddrage eksterne konsulenter.

Bygningsmæssige forudsætninger – formidlingsgreb

De bygningsmæssige vilkår for museet i den fredede herregård fra 1600-tallet, med voldgrav og omgivende herregårdshave og park, giver både fordele og udfordringer. Museets udstillingslokaler oser af atmosfære og historie, med vægmalerier som er flere århundreder gamle, historiske møbler og spor efter levet liv i herregårdens mange rum.

Udfordringen ligger i at understøtte de bygningsmæssige vilkår i formidlingen. I flere rum, f.eks. i de to små såkaldte tapetrum, er der figurskildringer på alle vægge, hvilket gør rummene uegnet til andre fortællinger, end dem som omhandler tapeterne, deres motiver og rummenes funktion.

Der hvor ”bygningens egne historier taler højt” sigter museet derfor mod at understøtte disse, i stedet for at sætte dem i skyggen af andre fortællinger. Museet vil derfor installere lyttestationer, benytte projektorer og, hvor det passer ind, opsætte mindre plancher, som uddyber og giver forskellige vinkler på bygningens historie, stedets ejerhistorie og det levede liv på herregården gennem århundreder.

Audioguides vil museet udvikle til samtlige permanente udstillinger med enkle lyttestationer i hvert rum. Vi vil, i samarbejde med en grafisk designer, udvikle wayfinding for at lede publikum gennem udstillingerne og skabe godt flow. Som en del af indsatsen for at tiltrække flere turister til museet sigter vi mod udstillingstekster og audioguides findes på både dansk, tysk og engelsk.

3.2.6 Udstillingscontainer

Som kulturhistorisk museum med hele Vejen Kommune som ansvarsområde vil Sønderkov også gerne komme videre ud i kommunen med udstillinger, ikke kun med plancher, men også genstande. Med en mobil udstillingsplads i form af en tilpasset container, vil museet bl.a. bruge containeren i samarbejde med de lokalhistoriske arkiver rundt om i kommunen og til løbende arkæologiske udstillinger baseret på aktuel viden. Den form for container, som museet vil investere i, er der meget gode erfaringer med ved flere andre museer.

3.2.7 Skoletjeneste

På museets hjemmeside kan man læse om museets skoletjeneste og forløb med museets naturvejleder. Der er der også link videre til <https://skoletjenesten.dk/node/270/om>, hvor man kan tilgå og bestille forløbene. Museet prioriterer at holde kommunens lærere orienteret om museets tilbud gennem skriftlig information og orienteringsmøder. Museet har som mål at etablere flere permanente kontakter blandt lærerne ude på skolerne i kommunen.

Forløbene kan følges på museet, men vi kommer også gerne ud på skolerne, hvor vi belyser historiske emner ud fra en lokal synsvinkel. Hvis der er en udgravning i gang, er det også muligt for skoleklasser at tage ud og besøge arkæologerne i felten.

Vi lægger op til, at forløbet skal passe ind i børnenes undervisning og tilrettelægger dem efter, hvad eleverne har arbejdet med, er i gang med eller skal til at arbejde med. Således kan forløbene inddrage og perspektivere det materiale og den viden børnene arbejder med i skolen.

Det er vigtigt for museet, at rammerne for formidlingen, så vidt muligt, er knyttet til historien og giver et autentisk læringsrum. På denne måde gøres historien mere håndgribelig for eleverne. Museets undervisningstilbud sigter mod at skabe et perspektiv til elevernes egne liv og selvfølgelig til skoleundervisningens emner. Tilbuddene tager udgangspunkt i en dialogbaseret tilgang, hvor eleverne opfordres til at bidrage aktivt med deres input fra egne liv, viden fra skolen eller bare spørge løs.

Museets naturvejleder og museumsinspektør for nyere tid med ansvar for kulturskolens skoletjeneste har året igennem forløb for skoler og daginstitutioner både på museet og udenfor museets rammer. Naturskolen og Kulturskolen arbejder primært med natur i og kulturhistorie om Vejen Kommune. Kulturskolen på Museet Sønderkov har, siden 2021, været med i arbejdsgruppen for Dannelsesstornyster i regi af Vejen Kommune.

Museet tilstræber at kombinere omvisninger med aktiviteter, så flere læringsformer tilgodeses og skaber bedre læring for eleverne. Aktiviteterne tilpasses elevernes niveau, og vi er altid lydhøre, hvis læreren har nogle bestemte ønsker eller forslag. Museets historiker og naturvejleder kan lave kombinerede tilbud, hvor natur og kultur danner en sammenhæng for eleven og i undervisningen.

Kulturskolen på Museet Sønderkov har, siden 2021, været med i arbejdsgruppen for Dannelsesstornyster i regi af Vejen Kommune. Kommunens afdeling for Skoler, kultur og fritid er tovholder for projektet, som er rettet mod alle kommunens skolebørn. Gennem dannelsesstornystret skal børnene gøres bevidste om deres egne kultur, historie og værdier, og få adgang til en kreativ verden, med succeser, uanset, hvordan de klarer sig i andre skolefag.

3.2.8 Kommunikation og markedsføring

Museet har valgt at opprioritere markedsføringen af museet med ansættelse af en medarbejder med kompetencer inden for kommunikation, som bl.a. varetager markedsføring generelt, grafisk layout og produktion af museets pr-materiale. Dette har frigjort tid fra de to museumsinspektører for nyere tid, som nu kan koncentrere sig om de museumsfaglige opgaver.

3.2.9 Digitale og analoge platforme

Museets analoge og digitale formidling har et højt aktivitetsniveau. Det prioriteres at fastholde en bred platform for den kulturhistoriske formidling med differentiering for de forskellige brugergrupper.

Digitale platforme

Museet Sønderkov fik ultimo december 2020 ny hjemmeside. Arbejdet med at optimere indhold på hjemmesiden, med bl.a. SEO, foregår løbende. Museets tilstedeværelse på de sociale medier skal fortsat bruges aktivt. På Facebook har museet en stor følgeskare. Ugentlig har museet opslag på museets egen hjemmeside og Facebook om nye arkæologiske fund og aktuelle nyheder. Museet arbejder også på at styrke tilstedeværelsen på Instagram og LinkedIn. Bygherrerapporter skal lægges ud på museets hjemmeside. Nyere tids jordfund som vurderes værende del af et større samlet fund, fundanmeldes i Fund og Fortidsminder.

Publikationer

De lokale dagblade har tradition for reportager om museets arrangementer, udstillinger og udgravninger. Nyere tids historie og arkæologiske resultater og forskning formidles desuden i artikler i lokalhistoriske årbøger og andre tidsskrifter. I nationale og internationale fagfællebedømte forskningspublikationer finder man desuden museets arkæologiske forskningsresultater. Museet sigter også mod at publicere forskning fra nyere tid i fagfællebedømte publikationer. Dette er uddybet i Handlingsplan for forskning indenfor nyere tid for Museet Sønderkov 2023 – 2026.

3.2.10 Øvrig formidling

Guidede rundture på museet

Museet har et guidekorps af frivillige som bidrager med rundvisninger på museet. Der sigtes mod at tilbyde flere rundvisninger, hvilket forudsætter rekruttering af flere frivillige guider. Museet prioriterer udarbejdelse af et uddannelsesforløb for guiderne. Museets inspektører for nyere tid fungerer også som guider.

Foredrag

Museets fagpersonale afholder en række foredrag i løbet af året, både på museet og ude af huset, om emner som relaterer sig til museets fokusområder og til udgravninger.

Arrangementer

Året rundt byder museet på arrangementer og events på museet og udenfor museets matrikel. Det er det traditionelle Jul på Sønderkov, den nyudviklede Høstfest, foredrag, koncerter, rundvisninger på herregården, ude og inde, byvandring og meget mere. Dette er aktiviteter som både museets naturvejleder, arkæologer, nyere tids inspektører og museets leder planlægger og gennemfører.

Museet har et godt samarbejde med andre aktører i kommunen om arrangementer og bidrage til synergi med f.eks. Vejen Kartoffelfestival og med Vejen Kommune om Børnekulturens Dag.

Museet har gode erfaringer med, og vil fortsætte med, at invitere borgerne et par gange årligt til åbne udgravninger, hvor de i felten kan høre arkæologerne fortælle om udgravningen, deres metoder og fund og stille spørgsmål. Museet tilstræber også at tilbyde en bred palet af naturvandring og byvandring med fortællinger om fortiden i kommunens byer og i landskabet.

3.2.11 Formidlingsressourcer

I arbejdet med formidling vægter museet i størst mulig grad at benytte medarbejdere på driftsbevilling til at være projektledere. Således vil den akkumulerede viden der tilegnes, ved f.eks. udvikling af udstillinger og udarbejdelse af foredrag, forblive på museet. Fremadrettet vil museet inddrage projektmedarbejdere i større udstillingsprojekter, så museets inspektører også kan varetage deres øvrige ansvarsområder sideløbende.

Museet råder over to fastansatte museumsinspektører med ansvar for nyere tid og fem fastansatte arkæologer. Museet har ikke en egen formidlingsafdeling, men de fastansatte medarbejdere

bidrager alle til formidlingsarbejdet; som ledere eller deltagere i udviklingsprojekter med afsæt i museets formidlingsstrategi.

3.2.12 Faglige formidlingsnetværk

Museet indgår i følgende faglige netværk for at sikre kvalitet, niveau og udvikling i museets formidling:

- ODM's formidlingsnetværk - <https://www.dkmuseer.dk/formidlingsnetv%C3%A6rket>
- ODM's netværk for Nyere Tid - <https://www.dkmuseer.dk/nyere-tids-netv%C3%A6rket>
- ODM's tværfaglige netværk for museernes samlinger - <https://www.dkmuseer.dk/tv%C3%A6rfagligt-netv%C3%A6rket-for-museernes-samlinger>
- ODM's netværk for Nyere Tids fysiske Kulturarv - <https://www.dkmuseer.dk/netv%C3%A6rket-for-nyere-tids-fysiske-kulturarv>
- Forskerforum <https://www.kulturarvsforum.dk/forskerforum/>

3.2.13 Evaluering og succeskriterier

Hvert år evaluerer Museet Sønderkov sin formidlingsindsats internt for at sikre, at formidlingen lever op til målsætningerne. Museet deltager i den nationale brugerundersøgelse Danske Museer i tal. Evalueringen bruges for løbende at forbedre og optimere museets formidlingstilbud og brugeroplevelsen.

3.2.14 Kilder

- Krav og anbefalinger til statsanerkendte museer. Kulturministeriet, Slots- og Kulturstyrelsen, 2016.
- Opfølgning på kvalitetsvurdering af Museet Sønderkov. Kulturministeriet, Slots- og Kulturstyrelsen, 2019.

3.2 Delstrategi for indsamling, registrering og bevaring

3.2.1 Baggrund

Museet Sønderkov har omkring 42.000 registrerede museumsgenstande. I tidsrummet 2018 til 2019 blev der gennemført en omfattende samlingsrevision. En kassationsliste blev efterfølgende lavet og et registreringseftersleb indhentet.

Tidligere har museets genstande været opbevaret på mange forskellige adresser. I dag opbevares genstandene enten i museets kompaktmagasin, i Konserveringscenter Vejles magasiner eller Sydvestjyske Museers magasiner i Ribe. De sidste mange år er der arbejdet på at digitalisere hele samlingen.

3.2.2 Formål

Museets samlingsstrategi skal sikre, at arkæologiske fund og genstande fra nyere tid, der er væsentlige for belysning af, og forskning i, museets ansvarsområde, bliver indsamlet, så de kan bevares og gøres tilgængelige i forsknings- og formidlingsøjemed. Museets genstandssamling danner grundlaget for museets forskning og formidling. Derfor arbejder museet målrettet og fokuseret med indsamling, registrering, betydningsvurdering og bevaring af museets samlinger. Museet Sønderkov skal:

- sikre borgerne en genstandssamling, der repræsenterer egnens historie og museets ansvarsområder.
- fremstå som ekspert i offentligheden på de indsamlede områder.

Museets opgaver ifølge museumsloven

Indsamling, registrering og bevaring udgør, sammen med forskning og formidling, de fem så kaldte museumssøjler i museumsloven, som identificerer de danske museers formål, aktiviteter og ansvar. Alle fem søjler er væsentlige og supplerer hinanden.

Museet Sønderkov er et selvejende, statsanerkendt kulturhistorisk museum med Vejen Kommune som ansvarsområde og med forpligtelser i overensstemmelse med Museumsloven (Lov nr. 473 af 7/6 2001) samt Lov om ændring af museumsloven (Lov nr. 1391 af 23/12/2012), hvor der i sidstnævnte i § 2 står:

Gennem de indbyrdes forbundne opgaver indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling skal museerne i et lokalt, nationalt og globalt perspektiv:

1. aktualisere viden om kultur- og naturarv og gøre denne tilgængelig og vedkommende.
2. udvikle anvendelse og betydning af kultur- og naturarv for borgere og samfund og sikre kultur- og naturarv for fremtidens anvendelse.

Museumslovens kapitel 8

Museumslovens kapitel 8 omhandler ”sikring af kultur- og naturarven i forbindelse med den fysiske planlægning og forberedelse af jordarbejder m.v., herunder arkæologiske og naturhistoriske undersøgelsesopgaver i tilknytning hertil.”

Museet Sønderkov har siden 2014 indgået i et formaliseret samarbejde med Sydvestjyske Museer (SJM) om varetagelse af den bygherrebetalte arkæologi, også kaldet arkæologiens kap. 8-arbejde. Samarbejdet indebærer, at den samlede arkæologiske aktivitet sker under en fælles enhed, som går under navnet Arkæologi Sydvestjylland.

Sydvestjyske Museer står som juridisk ansvarlig overfor Slots- og Kulturstyrelsen i forhold til det samlede arkæologiske arbejde. Den praktiske arbejdsdeling forholder sig således, at Museet

Sønderskov varetager det arkæologiske arbejde i Vejen Kommune, mens SJM har ansvaret for Fanø, Esbjerg og Billund Kommuner.

3.2.3 Retningslinjer for erhvervelse/indsamling af genstande

Museets museumsinspektører har ansvar for indsamling af genstande til Museet Sønderskov. Andre ansatte, som f.eks. frontpersonale i butikker, administrativt personale eller registratorer, må ikke modtage genstande. I forbindelse med henvendelser til museets øvrige personale, skal disse altid henvise til de ansvarlige inspektører.

Museumsinspektørerne vurderer genstandenes proveniens, tilstand og betydning i forhold til museets ansvarsområde, eksisterende samling og de øvrige danske museers samlinger. Inspektørerne foretager en vægtet og repræsentativ indsamling af genstande inden for de forskellige forskningsområder. Afvejningen ligger i både at vægte og inkludere det karakteristiske, det usædvanlige, det typiske og det sjældne, så der ikke udelukkende indsamles f.eks. typiske eller udelukkende sjældne genstande. Køb af genstande vil kun blive vægtet i ganske særlige tilfælde, og kun i det omfang en genstand er central for et satsningsområde.

3.2.4 Kriterier

Indsamlingen skal begrundes fagligt ud fra nedenstående kriterier. Begrundelsen anføres i registreringen i den nationale genstandsdatabase.

- Tilhørsforhold og relevans ift. museets ansvarsområde
- Proveniens
- Visuel kvalitet, kildeværdi og illustration
- Betydning for den samlede kulturarv
- Bevaringstilstand
  - Formidlingsegnet tilstand
  - Stabiliseret tilstand
  - Behandlingskrævende tilstand
  - Svært skadede genstande

Ved registrering af nyerhvervede genstande skal registreringen omfatte oplysninger om bevaringstilstanden. Museet prioriterer at udbygge registreringen af bevaringstilstanden for genstandene i museets samling.

3.2.5 Aktiv indsamling

Ved aktiv indsamling styrer museet bevidst aktiviteten og går efter det materiale, det gerne vil have fat i. Museets ansvarsområde er Vejen Kommunes kulturhistorie. Indenfor dette ansvarsområde har museet udpeget særlige satsningsområder, som anses at være af særlig betydning, og hvor kontinuitet og fuldstændighed vægtes højt.

Arkæologi

Museets aktive indsamling på arkæologiens område foregår først og fremmest gennem udgravningsvirksomheden i henhold til museumslovens kap. 8, som er den lovmæssige baggrund for langt størstedelen af museets arkæologiske udgravningsaktivitet. Det vil sige forskellige nødudgravninger i forbindelse med lokalplaner, råstofindvinding, vejanlæg, skovrejsning m.m. Nyere tids jordfund som vurderes værende del af et større samlet fund, skal fundanmeldes i Fund og Fortidsminder.

Den aktive forskningsbaserede indsamling relaterer sig til museets satsningsområder for arkæologien er nærmere beskrevet i "Forskningsstrategi 2019-2023 Sydvestjyske Museer", da de to museer har en samarbejdsaftale på arkæologiens område.

Nyere tid

Slots- og Kulturstyrelsens retningslinjer for indsamling fremhæver den aktive indsamling som ideal for nyere tids område. Den aktive indsamling på Museet Sønderkov understøtter museets formål og mission og er udmøntet i museets satsningsområder for nyere tid:

1. Landbrugets og industriens historie
2. Kongeågrænsen
3. Dannelse og uddannelse – højskolebevægelsen
4. Herregårdshistorier - de vestjyske herregårde

Den aktive forskningsbaserede indsamling relaterer sig til museets satsningsområder for nyere tids historie, som er udspecificeret i Delstrategi for forskning Museet Sønderkov 2023 - 2026.

3.2.6 Passiv indsamling

Begrebet passiv indsamling skal forstås som genstande, som museerne tidligere ofte fik indleveret, og som derefter blev indlemmet i museets samling, men som var indsamlet på et uoplyst grundlag.

Arkæologi

En betydelig del af Museet Sønderkovs eksisterende arkæologiske samling er tilvejebragt ved passiv indsamling gennem hele museets levetid, i og med, at historisk interesserede borgere har foræret genstande til museet. I dag er omfanget af denne form for passiv indsamling yderst begrænset, og det er en forudsætning for modtagelsen, at der i forbindelse med den enkelte genstand foreligger oplysning om findestedet, i det mindste på hvilken ejendom, evt. i hvilket sogn, den er fundet. Genstanden skal desuden udgøre et væsentligt bidrag til den eksisterende genstandssamling.

En mere omfattende passiv ind Arkæologi

- 1 museumsinspektør, arkæolog, med ansvar for arkæologisk sagsbehandling, kap. 8
- 4 museumsinspektører, arkæologer, udgravninger

samling forekommer i forbindelse med indkomne detektorfund. Her modtager museet en del af de fund, der ikke erklæres for danefæ og som derfor ikke skal sendes videre til Nationalmuseet. Udvælgelsen af, hvilke fund der kommer til at indgå i museets samling, foretages af faginspektøren. Detektorfund og andre passivt indsamlede genstande fra Vejen Kommune indgår i Museet Sønderkovs samling efter aftale med og accept af finder og efter endt registrering, med mindre de skønnes at være Danefæ. Danefæ er genstande fra Danmarks fortid som er forarbejdet af et værdifuldt materiale eller har en særlig kulturhistorisk værdi.

Kriterier for indlemmelse af genstande i den arkæologiske samling:

1. Genstandens proveniens skal ligge inden for Museet Sønderkovs ansvarsområde.
2. Fundstedet skal som minimum være stedfæstet til et kendt sogn og helst mere præcist til en matrikel, et jordstykke eller ejendom.
3. Genstande uden proveniens modtages kun, hvis de er af stor sjældenhed. Her gennemføres i visse tilfælde en danefævurdering.

Hvis genstandens proveniens ikke kendes, eller genstanden ikke anses som relevant i forhold til samlingen, kan den evt. indgå i Museet Sønderkovs rekvisitsamling, hvis giver er indforstået med dette.

Nyere tid

Museet Sønderkovs passive indsamling er i dag begrænset til et minimum.

3.2.7 Registrering

Den inspektør, der modtager en genstand, er ansvarlig for at genstanden nummereres, oprettes i den nationale genstandsdatabase og pakkes på magasin.

Arkæologi

Museets arkæologiske samlinger er registreret i databasen Museernes Udgravningsdata (MUD) samt i SJM's database SJM SYS. Genstanden registreres i Fund og Fortidsminder.

Nyere tid

Når en genstand fra området nyere tid overdrages til Museet Sønderskov med henblik på indlemmelse i samlingen, udfylder giver og en museumsinspektør ved museet i fællesskab en indkomstseddel. Her skriver giver under på, at materialet overdrages som gave til museet.

Museets samling for nyere tid er registreret i SARA, som er museernes fælles system til registrering og administration af samlinger. Registrering af genstande, korrespondance, fotografier, rapporter etc. kan overlades til registrator. Der er udarbejdet en vejledning til museets lokale procedure for registrering i SARA til brug for museumsinspektører, registratorer og for eftertiden.

3.2.8 Bevaring

I museets udstillingslokaler er der installeret online temperatur- og fugtmålere. Systemet er leveret af Profort Engineering og valgtes i samarbejde med Konserveringscenter Vejle ved Center for Bevaring af Kulturarv. Via mobilnettet sendes data til en web-server, hvorfra det kan tilgås. Pludselige forandringer udløser alarmer, som sendes til ansvarlige som SMS-beskeder o.a. De indsamlede data vil kvalificere museets bevaringsindsats i de kommende år.

Klimasikrede udstillingsrum, med sikrede montre til særlig værdifulde fund, og gode lysforhold gør, at det ikke er en trussel mod genstandenes bevaring, at de udstilles. I museets udstillingsrum er der solfilm på de vinduer der vender mod syd. Museet samarbejder med Konserveringscenter Vejle om yderligere at skærme for solindfald ved at opsætte solfilm på flere vinduer samt ved at anvende gardiner.

For museets samling arbejdes der målrettet for:

- En stabiliserende bevaringsindsats – forebyggelse af yderligere nedbrydning
- Konservering af truede genstande – genstande af særlig lokal og national betydning
- Konservering i forbindelse med forskning og formidling
- Substitution – for at afbøde nedbrydning som følge af hyppig brug (arkiv)

3.2.9 Konservering

Konserveringscenter Vejle foretager konserveringsopgaver for Museet Sønderskov. Museet modtager årligt et tilskud fra Slots- og Kulturstyrelsen på omkring 250.000 kroner til konserveringsarbejde. Ud over det faste årlige tilskud fra styrelsen modtager museet tilskud fra styrelsen til konservering af udvalgte genstande fremkommet ved de bygherrebetalte udgravninger.

3.2.10 Museets magasiner

Museet råder over plads til museets genstandssamling i Fælles Museumsmagasiner ved Center for Bevaring af Kulturarv i Vejle samt i magasin hos Sydvestjyske Museer i Ribe. Genstandene opbevares derfor under de bedst opnåelige forhold. Desuden har museet et velfungerende kompaktmagasin i Kartoffelhuset på herregården.

- Konserveringscenter Vejle, Maribovej 10, 7100 Vejle
- Sydvestjyske Museers magasin, Ørstedsvej 46, 6760 Ribe
- Museet Sønderskov, Kartoffelhuset, Sønderskovgårdvej 2, 6650 Brørup

3.2.11 Sikring af museets samlinger

Sikrings- og beredskabsplaner for Museet Sønderskovs udstillingssteder, magasinbygninger og øvrige matrikler er formuleret i museets beredskabsplaner.

3.2.12 Revision og kassation

Museet tilstræber løbende at udføre revisioner af nyere tids samling, herunder udtagelse af genstande, som ikke har en særlig kulturarvsmæssig betydning, til kassation. Ved en samlingsgennemgang lægges vægt på de samme kriterier som ved indsamling:

- Tilhørsforhold til museets ansvarsområde
- Proveniens
- Bevaringstilstand

Museet Sønderkov fører en restriktiv indsamlingspraksis baseret på museets forskning og formidling. Koordinering og samarbejde på indsamlingsområdet med andre museer skal sikre, at museets samling bliver repræsentativ for museets ansvarsområde. En gennemgang af bevaringstilstanden for museets samling skal afdække konserveringsbehov og evt. om genstande skal udskilles fra samlingen.

Hvis genstande, ud fra disse kriterier, vurderes som kassable, kan de udskilles og kasseres efter følgende procedure:

- Genstandene skal først tilbydes andre statsanerkendte museer (nabo- eller specialmuseer), som kan have interesse i dem.
- Hvis ingen andre museer er interesserede i genstandene, søges om kassation efter Slots- og Kulturstyrelsens retningslinjer, idet de udskilte genstande indføres i et dertil indrettet skema.
- Når kassationen er godkendt, fjernes alle numre fysisk fra genstandene.
- Genstandene skal dernæst tilbydes giver eller dennes arvinger, så vidt disse kendes og det er muligt (inden for rimelighedens grænser) at finde frem til dem.
- Er det ikke muligt at finde frem til giver eller dennes arvinger, eller er disse ikke interesserede i at få genstandene retur, skal de destrueres.
- Kasserede genstande må aldrig sælges eller gives bort til andre personer eller institutioner.

3.2.13 Vision for museets samlinger

- Museet Sønderskovs samling skal løbende udvikles og tilføres genstande fra museets ansvarsområde.
- Museet Sønderskovs faglige personale skal være kendt som eksperter indenfor deres indsamlingsområde og indgå i relevante faglige miljøer.
- Museet Sønderkov skal årligt evaluere museets indsamlingspolitik.
- Museet Sønderkov har en fast procedure for koordinering af indsamling i forhold til andre relevante museer.

3.2.14 Evaluering og succeskriterier

- Klare strategiske begrundelser for genstande erhvervet ved aktiv indsamling for nyere tid formidlet i registrering og i årsberetning.
- Årlig evaluering af indsamlingspolitik.
- Liste og optælling over henholdsvis nyerhvervelser og udskillelser med markering af koordinering i forhold til andre museer i årsberetning.
- Liste med forespørgsel vedrørende erhvervelse til andre museer.
- En årlig præsentation af nyerhvervelser.
- Aktivering af samlingen i udstillinger, projekter og undersøgelser.

3.2.15 Kilder

- *Samlingsstrategi 2019-23*. Sydvestjyske Museers indsamlings, registrerings- og bevaringsstrategi, 2019.
- *Krav og anbefalinger til museernes registrering og indberetning*. Kulturministeriet, Slots- og Kulturstyrelsen 2018.
- *Udredning om bevaring af Kulturarven*. Kulturministeriet, Slots- og Kulturstyrelsen 2003. Kulturministeriet, Slots- og Kulturstyrelsen 2003.

4. Delstrategi for lokaliteter og helhedsoplevelse

Museet Sønderskov holder til på herregården Sønderskov som er bygningsfredet. I herregårdens hovedbygning er der udstillinger i tre etager i bygningens midterfløj og vestfløj. I østfløjen befinder museets administration sig. Flere af hovedbygningens lokaler har desuden ældre vægdekorationer, hvor det ikke er optimalt at opstille udstillinger, der omhandler andet end dekorationernes eller herregårdens historie. Flere af hovedbygningens rum er desuden små og med begrænset vægplads, da disse optages af døre og vinduer. Behovet for udstillingslokaler er udtalt. Museet forholder sig til sin bygningsmasse, herunder bygningernes ressourcetræk og potentiale ift. at understøtte museets videre udvikling.

4.1 Kornloft

For at udvide museets udstillingsareal ønsker museet at modernisere, isolere og opvarme hovedbygningens kornloft således, at det kan bruges til at udstille museumsgenstande. Kornloftet er på 240 kvadratmeter, så en inddragelse af loftet vil forøge museets udstillingsareal med 40 procent.

4.2 Lift i hovedbygning

Museet hører hjemme i en bygning fra 1600-tallet med stejle trapper. For at gangbesværede skal få adgang til alle udstillingslokaler på museet etableres en lift, der løber fra stueetagen og hele vejen op til Kornloftet.

4.3 Legeplads

Museet vil prioritere at give børn, der besøger Sønderskov en sjov oplevelse og et sted, som understøtter deres naturlige instinkter til at være fysisk aktive. Legepladsen vil være åben for alle, også udenfor museets åbningstid. Uden at forstyrre æstetikken for området og for herregården, vil legepladsen hænge sammen med herregårdens omgivelser. Der er i Vejen Kommune ikke mange tidssvarende legepladser. Ved at bygge en legeplads ved museet vil flere lægge vejen forbi Sønderskov og måske kombinere en tur på legepladsen med en tur indenfor på museet.

4.4 Bålhytte

Museets udeområde skal gøres mere indbydende for flere brugergrupper med en bålhytte. Museet har en naturvejleder og museumsinspektører, der underviser børn og unge. Der mangler faciliteter til undervisning af skoleklasser/grupper samt til arrangementer. Bålhytten vil være til brug for alle og være udstyret med udekøkken og toiletter.

5. Delstrategi for organisation

Museets administration sikrer en effektiv forvaltning af Museet Sønderskovs ressourcer. Den varetager opgaver, der vedrører økonomistyring, regnskab, HR, løn, personaleadministration, IT, tekniske installationer samt brand- og tyverisikkerhed. Omstillingen og vagtfunktionen er ligeledes en del af administrationen. I samarbejde med museets ledelse sørger Vejen kommune for vedligeholdelse, udvendigt og indvendigt, af museets bygninger.

Vejen Lokalkarkiv er en faglig, økonomisk og administrativ del af Museet Sønderskov. Arkivet har hjemsted i Vejen og har Malt sogn, Læborg sogn, Andst sogn og Vejen sogn som arbejdsområde. Museet Sønderskov har desuden en associeringsaftale med Lokalthistorisk arkiv Holsted.

5.1 Økonomi

Museets regnskabsføring danner det sikre grundlag for museets drift og fortsatte udvikling. Der sigtes mod en realistisk budgetlægning for at fastsætte de økonomiske rammer for museets fremadrettede planlægning og aktiviteter. Dette opnås ved en stram styring af de løbende udgifter med månedlig budgetopfølgning. De økonomiske konsekvenser af strategien er indarbejdet i langtidsbudgettet. Der lægges vægt på at fastholde en god likviditet bag aktiviteterne.

Gennem løbende og årlig sammenligning mellem aktivitetsønsker og forventede indtægter afdækkes det løbende indtægtsbehov, herunder behov for ekstern finansiering. Museet har en fastprisaftale på el ved Norlys, der udløber i udgangen af 2022. For at imødegå stigende elpriser søger museet, at optimere energiforbruget på museet.

Nogle af strategiens mål kan løses inden for museets egen økonomi og kræver primært prioritering, men det meste er investeringer, der skal dækkes af ekstern finansiering fra fonde.

5.2 Frivillige

Museet gør en målrettet indsats for at tiltrække flere frivillige og altid have en stærk base af frivillige, som understøtter museet. Der arbejdes også aktivt på at fastholde de kustoder, som museet allerede har ved at sørge for meningsfulde opgaver til dem, give dem anerkendelse for deres indsats og inddrage dem, når det er relevant. Museet har f.eks. mangel på kustoder i weekenderne. Der er løbende evaluering af rekrutteringen af nye frivillige.

Der er lavet en klar struktur for frivilligarbejdet, herunder kontakflader og ansvarsfordeling. Grundlaget for samarbejdet mellem de frivillige og museet er formuleret i museets frivilligpolitik. Frivilligpolitikken er evalueret i 2022 og revurderes hvert tredje år.

5.3 Personaletrivsel

Det er museets mål at skabe rammerne for en god arbejdsplads med gensidig respekt for mange forskellige fagligheder og kompetencer. En åben og imødekommende kommunikation samt en vilje til et godt samarbejde er en forudsætning for museets fortsatte succes og udvikling. APV gennemføres hvert 3. år, sidste gang var i 2020. Museet arbejder løbende på en klar ansvars- og opgavefordeling i medarbejdergruppen, herunder definering af kontakflader og samarbejdsformer.

Hvert år bliver der gennemført MU-samtaler mellem leder og de fastansatte medarbejdere og projektansatte medarbejdere. I 2020 fik museet udarbejdet en personalehåndbog.

5.4 Bestyrelsen

Bestyrelsen arbejder ud fra de anbefalinger, som Kulturministeriet har udsendt i januar 2011 om "God ledelse i selvejende kulturinstitutioner". Bestyrelsen arbejder løbende på at tiltrække de anbefalede kompetencer i bestyrelsen, så den bedst muligt, kan varetage de opgaver, der påhviler

bestyrelsen. Det er fortrinsvis personer med den nødvendige ledelsesmæssige, kulturfaglige, politiske, forretningsmæssige, juridiske og økonomiske baggrund, der tages i betragtning.